

Piger og drenge - Hvordan små kønsforskelle kan blive til store kønsforskelle

Af Ann-Elisabeth Knudsen, cand.mag. forfatter og foredragsholder.

© Juli 2019

Er der forskel på piger og drenges hjerner og deres udvikling - betyder det noget overhovedet?

Skal vi arbejde på at skabe en kønsneutral pædagogik eller kommer vi i virkeligheden længere med at være kønsbevidste?

Store spørgsmål, vanskelige spørgsmål, men også vigtige spørgsmål.

På Århus Universitetsforlag udgav Tekla Canger i 2018 bogen 'Kønsbevidst pædagogik', en på mange måder velmenende bog men også et eksempel på, hvor grueligt galt det kan gå, når man tror man arbejder målrettet på at udligne kønsforskelle mellem piger og drenge.

I 6.Y har de en lærer, som vil tage højde for, at klassen består af en del flere drenge end piger og samtidig prøve at arbejde med fastlåste forestillinger om køn. Hun beslutter derfor, at blande piger og drenge ved bordene, hvilket kommer til at betyde, at der ved flere borde kun sidder en enkelt pige¹.

Jeg er slet ikke i tvivl om, at dette er gjort med en grundlæggende tanke om, at piger og drenge kan lære rigtig meget af hinanden og at vi skal kunne rumme og samarbejde med alle slags mennesker, men der er *så* meget galt i dette scenarie!

Der er stor risiko for, at læreren her ubevidst kommer til, er at videreformidle en kønsstereotyp forestilling om, at pigerne er mere stille, samarbejdsvillige og rummelige end drenge, og hvis blot der er en pige ved hvert bord, så vil alle grupperne fungere og arbejde. Tænk engang på det fulde omfang af de implikationer der følger, for både pigernes og drengenes selvopfattelse. Sikke et ansvar at pålægge pigerne og sikke et ansvar at fratage drengene.

Men hvor står vi så?

¹ Canger 2018:31-34

Det er et kæmpestort forskningsområde at forsøge at kortlægge sammenhæng mellem hjerne, miljø og adfærd. Et forskningsområde, hvor der til stadighed er langt flere spørgsmål end der er svar. Et kortfattet overblik over, hvor forskningen står i dag² viser, at der fra fødslen er langt større forskelle drenge imellem og piger imellem end der er imellem køn. Man kan ikke tale om en decideret pighjerne og drengehjerne men snarere om hjerner som en mosaik af typisk feminine og typisk maskuline træk³. Der er ingen hjerneforskere der modsiger, at man kan finde forskelle på pige- og drenge hjerner allerede ved fødslen, men størstedelen af disse konstaterbare hjerneforskelle bliver betragtet som små og ubetydelige⁴.

Helt kort opsummeret er de mest velundersøgte kønsforskelle, at mænd har større hjerner end kvinder, tyndere cortex, mere 'white matter', mindre grey matter', en større amygdala og en mindre hippocampus⁵.

Men det mest interessante ved disse resultater er, at der er tale om meget små forskelle fra fødslen som bliver til store målbare forskelle hos voksne.

Det er også her en af de store 'faldgruber' i forskningen gemmer sig. Langt det meste forskning som undersøger kønsforskelle har udgangspunkt i voksne, så det er ikke umiddelbart muligt at konkludere noget om børns hjerner alene ud fra det, eller for den sags skyld konkluderer noget som helst om genetik eller arv. Vi skal med andre ord have mere fokus på hjernens plasticitet, dens påvirkelighed i forhold til det omgivende miljø, og udgangspunktet for børns hjerner for at kunne finde ud af hvordan piger og drenge udvikler sig og kommer til at trives⁶.

Det er ikke en diskussion arv *eller* miljø, det er et *og*. Hjerner udvikler sig som de bliver påvirket til, vi får ikke flere nerveceller i hjernen end vi har, når vi er omkring 1½ år, men vi kan hele livet skabe flere forbindelsestråde mellem de nerveceller, som bliver brugt.

Men hjerneforskning skaber hurtigt myter – i særdeleshed når samme hjerneforskning skal formidles i pressen. Som L. Eliot påpeger i: 'Brain and Gender in Infant Social Development', 2017, så får "little bits of bad science a lot of public space"⁷.

I 'Delusions of Gender', (2010) fortæller Cordelia Fine, hvordan hun efter at have læst den amerikanske psykolog Leonard Sax' bog: 'Why Gender Matters' (2005) blev chokeret over

² D. Joel, G. Rippon og L. Eliot

³ D. Joel

⁴ G. Rippon

⁵ Sex/gender differenties in cognition, neurophysiology and neuroanatomy, F1000 Research, Lutz Jäncke, 2018

⁶ A. E. Knudsen 2019:7-54

⁷ Se evt. <https://www.youtube.com/watch?v=Pv9k533mMFk>

hvordan han uden videre konkluderer fra hvad forskningsstudier med voksne viser, til hvilke implikationer det bør have for både børneopdragelse og tilrettelæggelse af skoleundervisning. (Bogen fandt hun liggende fremme på sine børns skole!)

Især én af Sax' pointer er alarmerende, fordi han insisterer på, at piger og drenge skal opdrages og uddannes helt forskelligt på grund af de biologiske 'hardwired' forskelle i deres hjerner.

Men den potentielle fare for at misbruge de data neuroscience kommer op med skal selvfølgelig ikke forhindre forskning i hjerner, så ville man kunne sige det samme om forskning i genetik eller stamceller, som på nogle måder er lige så kontroversiel som forskning i køn.

Den generelle frygt er, at hvis piger og drenge ikke er ens, så kan de heller ikke være lige, men det kan aldrig blive et argument for at forblive ignoranter overfor hvad forskningen faktisk udsiger. På samme måde skal det fremhæves, at når nogle kønsforskelle handler om eller skyldes en miljømæssig påvirkning, betyder det ikke automatisk, at *alle* kønsforskelle er socialt betingede.

Der hvor man indenfor hjerneforskning taler om robuste resultater i forhold til forskel på piger og drenge er i hastigheden af hjernemodningen eller myeliseringen⁸⁹. (Myelin er fedtskeder omkring axonet/ nervecellens ledning, som sikrer at de elektriske impulser i hjernen kan transporteres hurtigt og sikkert fra celle til celle.) Piger myeliserer pandelapperne op til 1-1½ år før end drenge. Dette skal udelukkende betragtes som et statistisk gennemsnit, hvilket betyder, at der selvfølgelig er individuelle variationer.

Omkring 5-7 års alderen begynder alle børn at modne celler i den øverste del af pandelapperne og myelisering af samme områder giver mulighed for mere stabile forbindelser til det limbiske system. Med andre ord begynder børn i slutningen af børnehævealderen og i starten af indskolingens at kunne se sig selv udefra, få

⁸ se. F.eks.: *Developmental Cognitive Neuroscience, Volume 5, July 2013, Pages 106-118, Sex differences and structural brain maturation from childhood to early adulthood. Cédric M.P.Koolschijn, Eveline A.Crone*

og: *NeuroImage, Volume 188, March 2019, Pages 122-134, Sex differences in network controllability as a predictor of executive function in youth*

Eli J.Cornblath, EvelynTang, Graham L.Baum, Tyler M.Moore, AzeezAdebimpe, David R.Roalf, Ruben C.Gur, Raquel E.Gur, FabioPasqualetti, Theodore D.Satterthwaite, Danielle S.Bassett.

abstraktionsevne og tænke over andre børns behov og følelser. De begynder så småt at kunne tilsidesætte egne umiddelbare behov og lyster, men det skal øves. Impulserne fra hjernestammen og det limbiske system er hurtige og øjeblikkelige, mens pandelappernes styring af disse impulser først er under opbygning.

Den kønsforskel der er i hjernemodningen betyder især noget for skolestart og igen i starten af udskoling, som er de to perioder i hjerneudviklingen, hvor pandelapperne gennemgår en voldsom fysiologisk modningsproces. Gennemsnitlig kan piger koncentrere sig i længere tid end drenge om en opgave de ikke selv har valgt og ikke har lyst til, og piger udvikler lidt tidligere end drenge forbindelser mellem pandelap og det limbiske system, som giver basis for empati og sociale kompetencer i en børnegruppe eller et klasserum.

Her er der individuelle forskelle og også dette afhænger af opvækst og stimulation. Det er ikke kønsforskelle som handler om intelligens eller læsefærdighed og denne forskel i hjernemodningen udlignes over tid – igen hvis det bliver stimuleret.

En kønsbevidst pædagogik i forhold til de små hjerneforskelle, som vi kan dokumentere i øjeblikket betyder måske, at samme små hjerneforskelle ikke behøver at blive til de store målbare kønsforskelle, som forskningen dokumenterer hos voksne¹⁰.

Pointen med at have dette fokus er som sagt ikke at udligne kønsforskelle eller forandre hverken drenges eller pigers hjerner, men i stedet at have fokus på pigernes tidligere koncentrationsevne og tidligere evne til empati, og dermed medvirke til at tilrettelægge en pædagogisk strategi, som ikke driver 'rovdrift' på egenskaber piger har for at få klasserum og børnegrupper til at fungere. Det eneste vi har opnået med det indtil nu, er en hel generation af piger som er splittet mellem at få stillet '12 tals piger' som diagnose og samtidig være ekstremt sårbare, udsatte og mangle grundlæggende selvværd. Hvis pigers oplevelse af kunnen altid knytter sig til at gøre andre gode eller hjælpe til, så er det ikke noget der af sig selv indkasseres på selvværdkontoen.

Samtidig fortæller hjerneforskningen også, at drenges hjerner er sårbare især ved indskoling og i starten af udskoling. Og lovgivning om at alle børn skal starte i skole efter kronologisk alder, har bestemt ikke gjort det lettere. I øjeblikket betyder det, at der kan være helt op til 2 års hjernemodningsforskel mellem den yngste af drengene og den ældste af pigerne i en børnehaveklasse, og med mellem 20 og 28 børn i en klasse skal en

¹⁰ *Sex Differences in the Adult Human Brain: Evidence from 5216 UK Biobank Participants* .
Stuart J Ritchie, et al.

Cerebral Cortex, Volume 28, Issue 8, August 2018, Pages 2959–2975,
Published: 16 May 2018

indskolingslærer udvikle en mindre personlighedsspaltning for at få klasserummet til at fungere.

Den store risiko er altså, at pigerne bliver brugt som 'socialt lim' med fare for minus på selvværdskontoen og drengene bliver benhårdt sorteret i 'duer – duer ikke'. Begge dele giver risiko for stress, mistro og manglende lyst til at lære.

Anvendt litteratur:

Canger, Tekla (2018): *Kønsbevidst Pædagogik*, Aarhus Universitetsforlag

Eliot, Lise (2010): *Pink Brain, Blue Brain*, Mariner Books, New York

Fine, Cordelia (2010): *Delusion of Gender*, Icon Books

Fine, Cordelia (2017): *Testosterone REX*, Icon Books

Knudsen, Ann-Elisabeth (2019): *Børns hjerner*, Dafolo, Dansk Pædagogisk Forum

Ribbon, Gina (2019): *The Gendered Brain*, Penguin Random House, UK